

Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm

Polisregion Stockholm, Underrättelseenheten september 2019

Utgivare: Polismyndigheten
Produktion: Underrättelseenheten, polisregion Stockholm
Dnr: A491.036/2019, U404/19
Tryck: Polismyndigheten
Omslagsfoto: Polismyndigheten

Sammanfattning

Kartläggningen har identifierat 50 kriminella nätverk i region Stockholm. Antalet nätverk är ungefär detsamma som i 2017 års kartläggning, då 46 nätverk identifierades. Av de nu identifierade nätverken är en tredjedel nya (20) och resterande (30) är bestående sedan föregående kartläggning.

Trots en viss beständighet går det att skönja en mer rörlig nätverkskarta, även bland de sedan tidigare etablerade nätverken. Bildandet av nya konstellationer och allianser, såväl inom respektive polisområde som regionalt, sker kontinuerligt. Vidare ses en tydlig trend gällande samverkan med andra kriminella nätverk, nationellt och internationellt.

Majoriteten av de ny tillkomna nätverken är lokala kriminella nätverk, en kategori som ägnar sig åt synlig brottslighet och har en hög påverkan på lokalsamhället. Jämfört med 2017 års kartläggning bedöms fler nätverk nu inneha ett högt eller mycket högt våldskapital. Vidare visar skjutningsstatik inom kartläggningsperioden att skjutvapenvåldet ökat och skördat fler dödsoffer. Därtill kan en oroväckande utveckling gällande rekrytering av minderåriga misstänkas då det finns konkreta uppgifter om att majoriten av de lokala kriminella nätverken aktivt involverar personer under 16 år i sin brottsliga verksamhet.

Resterande nätverk i regionen utgörs av tongivande kriminella aktörer, extremismnätverk, självmarkerande grupper (mc-gäng) och risksupportermiljön. Gemensamt för dessa kategorier är att de, jämfört med de lokala kriminella nätverken, i högre grad är beständiga och deras brottslighet och kapaciteter har inte förändrats nämnvärt sedan föregående kartläggning.

Rapportens resultat med hög förekomst av lokal samhällspåverkan inklusive grova våldsbrott, indikationer på lösare nätverksstrukturer samt rekrytering av mycket unga personer till de lokala kriminella nätverken bedöms hänga ihop och även spegla vad regionen har fokuserat sina resurser på de senaste åren. Problembilden känns igen i ett flertal av regionens lokalpolisområden och insatserna mot den synliga brottsligheten på lokal nivå har inneburit såväl operativa framgångar som metodologisk utveckling.

En systemhotande samhällspåverkan i form av att flera av de kriminella nätverken innehar samt utnyttjar strategiskt viktiga positioner inom olika samhällsinstitutioner i brottsliga upplägg konstateras och är illavarslande. Det kan också antas att detta fenomen är mer utbrett än vad som är känt.

De kriminella nätverken inom den organiserade brottsligheten är under ständig förändring och utveckling. Den föränderliga nätverkskartan i kombination med kriminellas uppfinningsrikedom ställer höga krav på polisens förmåga. Det är viktigt att regionen arbetar strukturerat och målinriktat utifrån rådande prioriteringar, men även framåtblickande med ett brett perspektiv för att fånga upp nya fenomen som är angelägna att omhänderta.

Innehåll

1	Inledning	4
1.1	Bakgrund	4
1.2	Definition av organiserad brottslighet	4
2	Metod och bedömningsmodell	5
2.1	Modell för kapacitetsbedömning	5
2.2	Modell för samhällshotande strukturer	6
2.3	Metod för kapacitetsbedömning	6
3	Föränderlig nätverksbild	6
3.1	Exkluderade nätverk	7
3.2	Nyttillkomna nätverk	7
3.3	Bestående nätverk	7
4	Nätverkskategorier	7
4.1	Lokala kriminella nätverk	7
4.2	Extremismnätverk	8
4.3	Tongivande kriminella aktörer	8
4.4	Självmarkerande grupper	8
4.5	Risksupportermiljön	9
5	Nätverkens kapaciteter	10
5.1	Organisationsförmåga	10
5.2	Våldskapital	11
5.3	Ekonomisk förmåga	11
5.4	Samhällspåverkan (samhällshotande brottslighet)	12
6	Övergripande trender och fenomen	12
6.1	Olämpliga samhällspositioner	12
6.2	Utlandet som arena	13
6.3	Kvinnornas roll och inflytande	13
6.4	Människorov med inslag av tortyr	13
7	Diskussion	14

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Rapporten baseras på en kartläggning som gjorts över kriminella nätverk verksamma i polisregion Stockholm. Motsvarande kartläggningar gjordes åren 2015 och 2017. Den föränderliga nätverkskartan kräver en regelbunden uppdatering i syfte att kunna mäta och bedöma nätverkens kapaciteter och göra dem jämförbara med varandra.

Kartläggningen baseras på underrättelsematerial från perioden januari 2017 till juni 2019, och grundar sig på de kriminella nätverk som Polismyndigheten redan har kunskap om och ger följaktligen inte en heltäckande bild för regionen. Därtill utgör EU:s definition av organiserad brottslighet grund för urvalet (se följande avsnitt).

1.2 Definition av organiserad brottslighet

Utgångspunkten i rapporten är att nätverken i första hand ska uppfylla EU:s definition av organiserad brottslighet. Definitionen är allmänt hållen men har fungerat som en avgränsning för de nätverk som varit aktuella för kartläggningen. Minst sex av kriterierna nedan ska uppfyllas för att det ska röra sig om organiserad brottslighet. Punkterna 1, 3, 5 och 11 är obligatoriska:

- 1. Samarbete mellan fler än två personer.**
2. Egna tilldelade uppgifter åt var och en.
- 3. Lång eller obegränsad utsträckning i tiden.**
4. Någon form av disciplin och kontroll.
- 5. Misstanke om allvarliga kriminella handlingar.**
6. Verksamhet på lokal nivå.
7. Användning av våld eller andra metoder för hot.
8. Användning av kommersiella eller affärsmässiga strukturer.
9. Deltagande i penningtvätt.
10. Otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomi.
- 11. Strävan efter vinning och/eller makt.**

2 Metod och bedömningsmodell

2.1 Modell för kapacitetsbedömning

För att kunna analysera och bedöma de olika nätverken har en modell för kapacitetsbedömning använts. Modellen utgår från den som användes i kartläggningarna 2015 respektive 2017 men har modifierats och vidareutvecklats ytterligare för att omfatta aktuella fenomen. I bedömningsmodellen används olika indikatorer i form av frågor för att fånga upp olika aspekter av kapaciteterna.

De fyra kapaciteterna som används för att bedöma nätverken är: *organisationsförmåga*, *vårdskapital*, *ekonomisk förmåga* och *samhällspåverkan (samhällshotande brottslighet)*.

Organisationsförmåga

Kapaciteten organisationsförmåga syftar till att bedöma hur nätverket är uppbyggt, hur stabilt det är och hur förankrat nätverket är med den större kriminella miljön. Stabilt och hierarkiskt – eller kaotiskt, med ständigt skiftande lojaliteter. Under de senaste åren har många nätverk kommit och gått men flera är bestående över tid. Hur ett nätverk är organiserat kan ha stor betydelse vid bedömningen av framtida handlande.

Vårdskapital

Med kapaciteten avses nätverkets förmåga att utöva och anstifta våld eller hot. Våld eller hot om våld är för många nätverk både en viktig förmåga och en förutsättning för inkomstbringande brottslighet. Ryktbarhet om förmåga att ta till våld kan användas som skrämsekäppl, varför flera olika typer av våld är viktiga att lyfta fram. Indikatorerna är uppdelade för att fånga upp olika aspekter av våld: skjutvapenvåld, explosiva ämnen, misshandel, kriminella konflikter och historiskt vålds-/skrämsekäppl.

Ekonomisk förmåga

Kapaciteten ekonomisk förmåga innebär att nätverket använder sig av företag i sin brottsliga verksamhet, som kan syfta till att öka illegala vinster eller att undgå lagföring. Nätverket kan också omge sig av individer som har särskilda kontakter eller kunskaper som gynnar nätverkets brottsupplägg – såsom möjliggörare och specialister. Det resulterar i att kriminella aktörer inom den organiserade brottsligheten kan göra mycket stora vinster samtidigt som de snedvrider konkurrensen på marknader.

Samhällspåverkan (samhällshotande brottslighet)

Nätverket kan genom att utöva olika former av kontroll främja och skydda sin brottsliga verksamhet. Kapaciteten fångar upp nätverkens påverkan på lokalsamhället (territoriell makt), vilken exempelvis kan yttra sig genom att hot och våld riktas mot boende och näringsidkare i området. Öppen narkotikahandling, rekrytering av yngre och övertagande av det offentliga rummet är andra aspekter av denna kapacitet. Det är inte sällan som denna typ av samhällspåverkan, utifrån exempelvis inslag av otillåten påverkan, yttrar sig i en tystnadskultur och/eller självrensning som i någon mån kan betraktas som samhällshotande, dock inte i den systemhotande betydelsen som omfattar kontroll av institutionella strukturer (se institutionella strukturer nedan).

2.2 Modell för samhällshotande strukturer

I analysen har hänsyn även tagits till en modell som tar sikte på vilka samhällsstrukturer som nätverken är beroende av för sin brottsliga verksamhet. Modellen över samhällshotande nivåer baseras på teoribildningen att samhället består av tre olika samhällsstrukturer: *illegala*, *legala* och *institutionella*. Inom dessa tar sig brottsligheten olika skepnader.

Illegala strukturer

Brottsligheten på denna nivå är varken beroende av eller nyttjar legala samhällsstrukturer såsom exempelvis företag eller offentlig service, utan begås till stor del oberoende av samhället i stort. Brottsligheten inom illegala strukturer är relativt ”synlig” och kommer därmed i större utsträckning till myndigheters kännedom. Brottsliga handlingar på denna nivå handlar exempelvis om stöld, misshandel, mord, narkotikahantering och utpressning.

Legala strukturer

På denna nivå är brottsligheten beroende av och/eller nyttjar befintliga legala strukturer i samhället (såsom företag och offentlig service). Denna brottslighet kräver därmed förmåga att förfina och förädla brottsliga handlingar. Brottsligheten kommer vanligtvis inte till myndigheters kännedom och syns därmed inte heller i brottsstatistiken i samma utsträckning. Kännedom om denna brottslighet styrs i hög grad av myndigheters och andra aktörers prioriteringar och förmåga. Brottsliga handlingar på denna nivå handlar exempelvis om punktskattebrott, nyttjande av svartarbete, bedrägerier och penningtvätt.

Institutionella strukturer

Brottsligheten på denna nivå är beroende av och/eller nyttjar institutionella strukturer i syfte att påverka myndighetsutövning och lagstiftning. Denna brottslighet kräver ekonomisk och/eller social och/eller politisk förmåga att föra fram, förmedla samt genomföra ett särintresses dolda agenda. Inte heller denna brottslighet kommer vanligtvis till myndigheters kännedom eller till uttryck i brottsstatistiken. Kännedom om denna brottslighet styrs även här i hög grad av myndigheters och andra aktörers prioriteringar och förmåga. Brottsliga handlingar på denna nivå handlar exempelvis om korruptionsbrott, infiltration av myndigheter och/eller politiska församlingar samt påtryckningar mot beslutsfattare.

2.3 Modell för kapacitetsbedömning

För att kunna bedöma respektive nätverks kapaciteter och för att kunna jämföra nätverken har en modell tagits fram. Denna skala sträcker sig från *okänt* till *mycket hög*. Förutbestämda parametrar för respektive skala har legat till grund för den kvalitativa bedömningen. Respektive parameter har varit vägledande i bedömningen av kapaciteten.

Givet att grundförutsättningen i kartläggningen var att nätverken skulle uppfylla EU:s definition av organiserad brottslighet bedöms samtliga nätverk ha någon grad av organisationsförmåga. De interna sammansättningarna och relationernas bevekelsegrunder, kan däremot variera och påverka nätverkens strukturer och beständighet. Likaså förutsätts att samtliga nätverk även besitter någon grad av våldskapital, utan att våldsutövningen för den skull är nödvändig i det aktuella brottsupplägget. Nätverken som omfattas av kartläggningen måste också uppfylla en tredje kapacitet, eller uppfylla organisationsförmåga och våldskapital i mer än låg grad.

3 Föränderlig nätverksbild

Kartläggningen har identifierat 50 nätverk, vilket kan jämföras med 46 nätverk 2017 respektive 39 nätverk 2015. Av de nu identifierade nätverken är mer än en tredjedel nya (20), varav ett är en sammanslagning av två tidigare nätverk. 21 av nätverken har varit beständiga sedan åtminstone den första kartläggningen 2015. De övriga nio nätverken identifierades första gången 2017.

Det går att skönja en trend mot att de tidigare traditionella hierarkiska strukturerna inom nätverken inte är lika påfallande. I några av de större nätverken finns flera möjliga mindre

nätverk som samarbetar i olika brottsupplägg, men med anledning av den påtagliga rörligheten och samarbeten nätverken emellan har det inte bedömts relevant – eller ibland ens rimligt – att dela upp dem i olika nätverk. Några personer ingår i flera nätverk och en del nätverk använder samma möjliggörare i sina brottsupplägg. Samverkan och rörligheten mellan aktörerna innebär en gränsdragningsproblematik. Bland de personer som ingår i de 50 nätverken framgår att åtminstone ett tjugotal individer uppges ingå i flera nätverk. Långt fler än dessa individer bedöms ha en nätverksöverskridande samverkan. Mobiliteten inom och mellan kriminella nätverk går i linje med vad som identifierats i förgående kartläggning.

3.1 Exkluderade nätverk

Några av de nätverk som har exkluderats har splittrats och inte sällan har individerna i stället gått in i nya konstellationer alternativt agerar självständigt som kriminella entreprenörer. I några fall saknas information om nätverkens strukturer och förehavanden, och i andra fall bedöms nätverk på grund av polisiära insatser inte längre vara aktuella.

3.2 Nyttillkomna nätverk

Av de nätverk som har tillkommit sedan föregående kartläggning är majoriteten lokala kriminella nätverk. Nätverken återfinns i samtliga polisområden. I paritet med tidigare kartläggning är rörligheten bland de kriminella aktörerna i regionens nordliga delar stor. Liknade strukturer kan numera även skönjas i regionens södra delar.

3.3 Bestående nätverk

Av de sedan tidigare bestående nätverken är majoriteten väletablerade lokala kriminella nätverk som varit aktiva sedan långt innan 2015 års kartläggning. Vidare är nätverk inom kategorierna självmarkerande, extremism och risksupportermiljön alltfjänt aktiva.

4 Nätverkskategorier

Baserat på nätverkens struktur, kriminella verksamhet och agenda har kartläggningen påvisat fem olika kategorier av kriminella nätverk: *lokala kriminella nätverk*, *extremismnätverk*, *risksupportermiljön*, *självmarkerande grupper* och *tongivande kriminella aktörer*. Av dessa utgör lokala kriminella nätverk den absolut största kategorin.

4.1 Lokala kriminella nätverk

Två tredjedelar av nätverken i kartläggningen utgörs av lokala kriminella nätverk. I 2017 års kartläggning var motsvarande andel drygt hälften. Denna kategori av nätverk utmärks av att de i huvudsak är verksamma i, och har anknytning till, ett specifikt geografiskt område. Majoriteten av de lokala kriminella nätverken är verksamma i utsatta områden.

I princip samtliga nätverk i denna kategori ägnar sig delvis eller uteslutande åt narkotikabrottslighet, har ofta ett betydande våldskapital och en negativ påverkan på de boendes upplevda trygghet. Dessutom har flera av nätverken varit eller är, involverade i konflikter med andra nätverk. Nätverken agerar i hög grad i utsatta områden där det ofta finns en god rekryteringsbas som utgörs av yngre personer. Det finns konkreta uppgifter om att majoriteten av de lokala kriminella nätverken aktivt involverar personer under 16 år i sin

brottsliga verksamhet. Denna omständighet sker dock sannolikt i större utsträckning än vad som är känt av polis.

Vidare finns det uppgifter gällande nätverkens ekonomiska förmåga, det vill säga att de nyttjar företag i sin brottsliga verksamhet. Det finns även uppgifter om att nätverk nyttjar offentlig service i sina brottsupplägg. Detta exempelvis genom anställningar och uppdrag på fritidsgårdar och i olika tillsynes brottsförebyggande projekt. De kriminella individerna, som oftast betraktas som förebilder av de unga i området, kan därmed agera relativt ostört med sin kriminella verksamhet som vanligen innefattar narkotikahantering och nyrekrytering av ungdomar. Därutöver finns information om att betydligt fler personer i olika nätverk runt om i regionen har anställningar på skolor eller fritidsgårdar, eller att de frekvent besöker fritidsgårdar i vad som av personal uppfattas som försök att närma sig ungdomarna.

4.2 Extremismnätverk

Den gemensamma faktorn för denna kategori av nätverk är att deras sammanhållning baseras på en ideologisk övertygelse men därutöver uppvisar de ganska stora skillnader.

Mest lika är nätverken inom högerextremism och autonom vänster i och med att de har liknande målsättningar, att ändra det svenska politiska systemet. De har också liknande kapaciteter och utmärker sig genom att sakna ekonomisk förmåga, brottsliga ambitioner på andra områden än det politiska. De saknar även kopplingar till andra former av kriminalitet.

Övriga nätverk verkar inom den våldsbejakande islamistiska miljön och är på så vis, fast de överlag erkänner sig till den globala jihadismens agenda, mer inriktade på de politiska förhållandena och den islamistiska kampen i andra stater. Nätverken har relativt starkt potentiellt våldskapital i form av medlemmar med erfarenhet från strid i olika konfliktzoner, vilket dock i princip aldrig utnyttjas i brottsupplägg i Sverige.

4.3 Tongivande kriminella aktörer

Förmågan att nyttja företag eller andra legala strukturer som brottsverktyg är i synnerhet framträdande inom denna kategori av nätverk. Nätverkens brottsliga verksamhet bedrivs oftast i projektför form där personer med specialistkompetens nyttjas för diverse ändamål. Detta sker genom samverkan med andra möjliggörare och specialister, vilka i sig är avgörande för brottslighet på legal nivå. Därtill används kurirer, bulvaner och målvakter för att organisera och genomföra diverse komplexa vinstgenererande brottsupplägg i det dolda, exempelvis storskalig narkotikasmuggling eller avancerad ekonomisk brottslighet.

Aktörerna i dessa nätverk har breda kontaktnät genom vilka de samverkar med andra kriminella aktörer och nätverk på lokal, regional och även nationell nivå. Utöver egen kriminell verksamhet agerar de även som möjliggörare för andra kriminellt aktiva och bidrar i viss mån även till såväl lokala som regionala problembilder. Kännetecknande för aktörerna inom dessa nätverk är drivkraften att utveckla den brottsliga verksamheten och förmågan att hitta nya lukrativa brottsarenor i kombination med att maskera sin egen roll i de kriminella uppläggen.

4.4 Självmarkerande grupper

Kriminella mc-gäng har funnits i Stockholm sedan slutet av 1990-talet och har behållit sin nisch inom den organiserade brottsligheten, trots de lokala kriminella nätverkens expansion.

Mc-gängens brottslighet skiljer sig åt och sträcker sig från att i huvudsak syssla med ekonomisk brottslighet till att ha en mer offensiv framtoning i våldssammanhang.

Överlag utmärker sig mc-gängen med sin organisation och tydliga hierarkiska struktur. Genomsnittsåldern är i många fall högre än i de lokala kriminella nätverken. Mc-gängen är självmarkerande och har symboler som är laddade med skrämselfkapital. Det utnyttjas inte sällan vid utpressningar eller som subtilt hot vid kontakt med myndighetsföreträdare. Brottsligheten förekommer både inom och utanför regionen. På grund av de kriminella mc-gängens vida spridning runt om i landet finns många avdelningar inom respektive gäng att söka stöd hos.

4.5 Risksupportermiljön

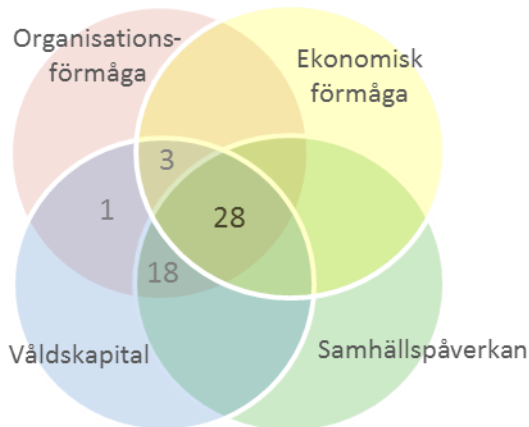
Med risksupportermiljön avses i kartläggningen ”firmagrupperingar” vars huvudsakliga verksamhet består av våldsyttningar, som vanligen riktas inbördes mot andra nätverk i risksupportermiljön. Våldet sker antingen i form av arrangerade konfrontationer, planerade överfall eller spontana bråk. Det kommer till uttryck i samband med idrottsevenemang, företrädesvis matcher i fotbollsallsvenskan, men eftersom dessa är förenade med en påtaglig polisiär närvaro sker sammandrabbningarna även på andra platser i den offentliga miljön, ibland på andra dagar än matchdagar.

Firmagrupperingarna utgörs av en kärna av individer men dessa kan mobilisera ytterligare personer. Utöver firmagrupperingarna finns i regionen även s.k. ultrasgrupperingar inom risksupportermiljön. Periodvis kan vissa individer i nätverken även knytas till våldsamheter i de brottsaktiva extremistiska autonoma och vit makt-miljöerna. Traditionellt har det funnits starkast kopplingar till den kriminella mc-miljön. Men numera finns en större blandning av personer som kan kopplas till olika lokala kriminella nätverk runtom Stockholmsregionen.

Nätverkens förehavanden bedöms vara desamma som vid kartläggningen 2017. De bedöms ha ett visst våldskapital men saknar i övrigt relevanta kapaciteter och avsikt att som nätverk bedriva vinningsinriktad kriminalitet. Våldskapitalet används dock för att skrämja personer i exempelvis den egna klubbens styrelse eller tränare, i syfte att påverka beslut. Därutöver förekommer förtäckta hot och våld mot polis och ordningsvakter.

5 Nätverkens kapaciteter

Nätverken bedöms utifrån de fyra kapaciteterna organisationsförmåga, våldskapital, ekonomisk förmåga och samhällspåverkan. Samtliga 50 nätverk uppfyller såväl organisationsförmåga som våldskapital i någon grad¹. 31 nätverk uppfyller ekonomisk förmåga och 46 nätverk har förmåga till samhällspåverkan. Fördelning av nätverkens sammantagna kapaciteter illustreras nedan:

Figur 1: Fördelning av nätverkens sammantagna kapaciteter. N=50

Bland de 50 nätverken bedöms 28 innehå samtliga fyra kapaciteter i någon grad. Det kan jämföras med 16 av 46 nätverk i 2017 års kartläggning respektive 7 av 39 nätverk i 2015 års kartläggning.

5.1 Organisationsförmåga

Knappt hälften av nätverken har en hög alternativ mycket hög organisationsförmåga. Gemensamt för dessa nätverk är att de är väletablerade och har en lång historik av brottslig verksamhet. Bland dessa finns lokala kriminella nätverk, extremismnätverk, självmarkerade grupperingar (mc-gång) och tongivande kriminella aktörer.

Återstående nätverk uppfyller kapaciteten i låg till medel grad. Majoriteten är nyetablerade och ett par nätverk präglas dessutom av interna splittringar med allvarliga våldshandlingar som följd. En merpart av nätverken är löst sammansatta och går in i olika projektbaserade upplägg där de även ibland kan samarbeta med konkurrerande aktörer när möjlighet ges. Därtill kan personer inom nätverken agera självständigt för egen vinning. I konfliktsammanhang kan det antingen riskera att fler personer dras in i konflikten eller att personen i fråga inte får något stöd, vilket kan skapa interna slitningar inom det egna nätverket.

Det är svårt att på ett fullgott sätt jämföra resultaten gällande denna kapacitet med föregående kartläggningar eftersom kapaciteten modifierats med nya indikatorer för nytt ändamål. Det går dock att skönja en trend mot att de tidigare traditionella hierarkiska strukturerna inom nätverken inte är lika påfallande.

¹ Låg till mycket hög grad.

5.2 Vårdskapital

Givet att samtliga nätverk bedöms besitta våldskapital i någon grad bedöms drygt en femtedel av nätverken ha ett våldskapital i låg grad då deras våldsanvändning inte inbegriper skjutvapen. Av dessa nätverk har flertalet tillgång till skjutvapen och/eller sprängämnen. Däremot nyttjas dessa inte eftersom det inte är nödvändigt i brottsupplägget.

Tre av fem nätverk bedöms ha ett högt alternativt mycket högt våldskapital. Av dessa är majoriteten lokala kriminella nätverk. Det höga våldskapitalet illustreras av att nätverken dels har tillgång till skjutvapen eller sprängämnen, dels att vapen/sprängämnen nyttjas i våldsanvändningen, i synnerhet mot person.

Därtill har knappt tre av fem nätverk genomfört eller anstiftat skjutningar under kartläggningsperioden, nästan samtliga är lokala kriminella nätverk. Drygt en fjärdedel av nätverken har använt handgranater eller andra sprängämnen i sin våldsanvändning. Majoriteten av dessa är lokala kriminella nätverk.

Två av fem nätverk är eller har varit involverade i kriminella konflikter med andra nätverk inom kartläggningsperioden. I pågående kriminella konflikter är sprängningar ett mindre vanligt förekommande, när väl avsikten är att döda någon används i stället skjutvapen. Sprängningar används för att förmedla en markering eller ett hot, vare sig det är i konflikt- eller utpressningssyfte. Det är i dessa sammanhang vanligt att hotet riktas mot anhöriga eller andra personer som står de primära måltavlorna nära.

Trots en strängare bedömning avseende våldskapitalets dignitet², bedöms fler nätverk inneha denna kapacitet i högre grad, jämfört med föregående kartläggningar. En förklaring kan vara de senaste årens mer frekventa våldsanvändning bland lokala kriminella nätverk. En annan förklaring kan vara att majoriteten av kartläggningens nytillkomna nätverk är av kategorin lokala kriminella nätverk, vilka lättare har kunnat identifieras eftersom de står för en stor del av regionens våldsanvändning och därmed varit föremål för polisens riktade arbete sedan början av 2017.³

5.3 Ekonomisk förmåga

Den organiserade brottsligheten genererar stora illegala intäkter som kräver förvaltning och omsättning. De aktörer och nätverk som utvecklat denna förmåga använder företag eller andra associationsformer⁴ som legitim fasad för olika ändamål, exempelvis för att omsätta och tvätta kriminella förtjänster från omfattande narkotikaförsäljning. Företag och föreningar skapas och används vidare för brott mot välfärdssystemet, för att delta i offentliga upphandlingar eller för annan ekonomisk brottslighet. Brottsvinster återinvesteras även i fastigheter och nya företag.

Två femtedelar av nätverken bedöms nyttja företag eller andra legala strukturer i sina brottsupplägg, varav drygt hälften av dessa bedöms göra det i hög alternativt mycket hög grad. Samtliga har en lång historik av brottslig verksamhet och har varit föremål för längre regionala eller myndighetsgemensamma satsningar, vilket kan förklara den ökade kunskapsnivån.

---

² I föregående kartläggning bedömdes innehav av vapen/explosiva medel vara tillräckligt för bedömningen högt våldskapital.

³ SH Max, inriktningsbeslut 2017-02-02.

⁴ Kopplat till näringsverksamhet, exempelvis stiftelser och föreningar.

5.4 Samhällspåverkan (samhällshotande brottslighet)

Samhällspåverkan fångar framförallt upp nätverkens strävan efter territoriell makt och i likhet med föregående kartläggning är kapaciteten särskilt utmärkande för de lokala kriminella nätverken. Majoriteten av nätverken uppfyller denna kapacitet i någon grad. Betydligt fler nätverk bedöms uppfylla kapaciteten i hög alternativt mycket hög grad i denna kartläggning jämfört med 2017. Denna anmärkningsvärda ökning kan delvis förklaras med att andelen lokala kriminella nätverk ökat.

Vidare har nätverkens hänsynslösa våldsutövning legat på en hög nivå inom kartläggningsperioden, vilket reflekterats i regionens skjutningsstatistik. Den gemensamma nämnaren för många av dessa lokala kriminella nätverk är att de är verksamma i utsatta områden samt att de i sin strävan efter att kontrollera den lokala narkotikamarknaden inte drar sig för att utöva påtryckningar mot såväl näringsidkare som boende. Vidare kan konflikter mellan nätverken som konkurrerar om lokala narkotikamarknader leda till offentliga skjutningar med stor risk för att skada tredje man, vilket i hög grad påverkar den upplevda tryggheten i lokalområdet negativt. Vidare visar skjutningsstatistik inom kartläggningsperioden att målsäganden blir allt yngre. Detta går i linje med kartläggningens resultat, att två tredjedelar av de lokala kriminella nätverken kontinuerligt involverar ungdomar under 16 år i den brottsliga verksamheten. Denna omständighet bedöms dock förekomma i större omfattning än vad som är känt.

Kapaciteten samhällspåverkan innefattar även förekomst av påtryckningar på boende och näringsidkare. I likhet med 2017 års kartläggning är det tydligt att flera av nätverken bidrar till en tystnadskultur med svårigheter att få vittnen och målsäganden att lämna information till polisen. Detta av rädsla för repressalier, antingen efter explicita hot och påtryckningar som faller under övergrepp i rättsak eller genom själv censur. Fenomenet med själv censur förekommer också bland myndighetsutövare och kan leda till underlåtenhet att fatta negativa beslut, vilket bedöms vara systemhotande.

Ytterligare en systemhotande aspekt av samhällspåverkan är att individer i flera av de kriminella nätverken innehar strategiskt viktiga positioner inom exempelvis föreningslivet, religiösa samfund eller genom kommunala anställningar på skolor och fritidsgårdar. Det kan antas att detta fenomen är mer utbrett än vad som är känt.

6 Övergripande trender och fenomen

6.1 Olämpliga samhällspositioner

Det är sedan länge ett etablerat problem att kriminella aktörer inom den organiserade brottsligheten innehar eller nyttjar strategiskt viktiga positioner. Kartläggningen har påvisat flertalet problem med aktörer länkade till kriminella nätverk, vilka genom anställningar kan agera som möjliggörare för olika brottsupplägg. Trots kontroller mot belastnings- och misstankeregistret i samband med nyanställning, finns det personer som är kriminellt aktiva eller har nära samröre med kriminella aktörer inom den organiserade brottsligheten. Exempel finns på att individer med pågående kriminalitet anställs som trygghetsvårdare i bostadsområden samt som ordnings- och skyddsvakter. Därtill förekommer det att kriminella individer anställs på skyddsobjekt, såsom flygplatser, där de kan agera möjliggörare i sin tjänst som säkerhetskontrollanter, bagagehanterare, fraktlastare och städpersonal.

Vissa fritidsgårdar i regionen kan även vara problematiska utifrån aspekten att några i personalgruppen är anhöriga eller har andra kopplingar till de kriminella nätverken och därmed låter nätverkspersonerna få fritt spelrum. Fritidsgårdarna fungerar som mötesplatser för nätverkspersoner och utgör en bas för deras kriminella verksamhet samt rekrytering. Inte sällan förvaras och säljs narkotika inne på fritidsgårdarna, alternativt i nära anslutning till lokalerna.

6.2 Utlandet som arena

Antalet kriminella aktörer som förflyttat sin kriminella verksamhet och bas från Stockholm till utlandet, har ökat under de senaste åren. Nätverkens kontaktnät i utlandet underlättar logistiken kring storskalig narkotikainförsel till Sverige. Många kriminella aktörer, i synnerhet med kopplingar till lokala kriminella nätverk, tycks många gånger lämna landet för att undkomma aktuella konflikter på hemmaplan. Att konfliktbenägna aktörer förflyttar sig kan i förlängningen innebära en förflyttning av de kriminella uppgörelserna, likaså vad gäller det hänsynslösa våldet. Detta har varit särskilt tydligt de senaste åren då allvarliga våldsdåd, inklusive mord, utförda av nätverkskriminella från Stockholm skett i utlandet.

6.3 Kvinnornas roll och inflytande

I kartläggningen framkommer uppgifter om att kvinnor har ett mer aktivt deltagande i nätverkens brottsliga verksamhet jämfört med vad som tidigare har varit känt. Uppgifterna indikerar att dem, vid sidan av en mer stödjande roll, är aktiva i såväl planerings- som genomförandefasen av olika brottsupplägg. Detta kan ställas mot att kvinnors delaktighet i den organiserade brottsligheten vanligtvis betraktas som ”passiv”, i synnerhet kopplat till den brottslighet som förknippas med lokala problembilder i utsatta områden, det vill säga vapen-, vålds- och narkotikabrottslighet. Den generella synen i samhället har varit den att kvinnornas understödjande av den organiserade brottsligheten sker ofrivilligt och ofta i periferin utan att vara avgörande. Kvinnorna betraktas i dessa sammanhang sällan som kompetenta och självgående aktörer.⁵

6.4 Människorov med inslag av tortyr

Människorov med inslag av utpressning och tortyr bedöms vara en våldsutövning som de lokala kriminella nätverken tar till i större utsträckning än tidigare. Tidigare har människorov förekommit mer sporadiskt och inte lika tydligt kopplat till de etablerade kriminella nätverken. Orsaken till kidnappningarna bedöms skilja sig åt. De kan utgöra en del av den interna rättsskipningen, t.ex. att gärningspersonerna vill straffa en ”golare”, alternativt har inte personen levererat såsom det var tänkt i ett brottsupplägg. Det kan också bero på en oreglerad skuld. Under det senaste året har det kunnat skönjas, främst i konfliktsammanhang, att de kriminella aktörerna kidnappar personer i syfte att få fram information om motståndare.

---

⁵ NOA, A171.249/2015. 2016-01-11. Kvinnor, en förbisedd resurs i arbetet mot vapen och dödsskjutningar?

7 Diskussion

Fler än hälften av de identifierade kriminella nätverken som är verksamma i regionen är väletablerade och kända sedan flera år. Flera av dessa nätverk har varit föremål för riktade insatser, även myndighetsgemensamma sådana. För nätverken oönskade förändringar såsom frihetsberövanden, omfattande beslag och administrativa åtgärder har i vissa fall påverkat deras struktur och brottsliga verksamhet negativt, om än temporärt. Därtill kan interna och externa konflikter påverka nätverkens inre liv. De flesta nätverk har dock kunnat anpassa sig till oönskade förändringar och därmed bibehållit sin struktur och organisationsförmåga i stora delar.

Majoriteten av de nytillkomna nätverken är lokala kriminella nätverk, en kategori som genom synlig brottslighet och hög påverkan på lokalsamhället ständigt betraktas som prioriterad av Polismyndigheten. Fler nätverk bedöms inneha våldskapacitet i hög grad, jämfört med föregående kartläggningar. Vidare visar skjutningsstatistik inom kartläggningsperioden att skjutvapenvåldet ökat och skördat fler dödsoffer. Det är därför relevant att fokus och insatser riktats mot de kriminella nätverk som ägnar sig åt skjutvapenvåld i offentliga miljöer samt på andra sätt inskränker medborgarnas känsla av trygghet.

Det kan konstateras att en stor andel av de lokala kriminella nätverken involverar personer under 16 år i sin brottsliga verksamhet, vilket också kan jämföras med att genomsnittsåldern bland personer inblandade i regionens skjutningar kopplade till kriminella nätverk har sjunkit i jämförelse med tidigare år. Sammantaget kan detta indikera en oroande utveckling med rekrytering av allt yngre personer till de lokala kriminella nätverken. Fenomenet kan, utöver gängse förklaringsmodeller kring kriminalitet och rekrytering, eventuellt hänga samman med en under kartläggningsperioden tydlig trend som har inneburit att många av de kriminella nätverken har fått stort utrymme i framförallt sociala medier. Det finns en risk för att detta för med sig ett stärkt kriminellt varumärke och att rekrytering till nätverken på så vis underlättas.

Det är tydligt att en mycket stor andel av nätverken har en påtaglig samhällspåverkan även ur andra aspekter än skjutvapenvåldet, exempelvis genom otillåten påverkan mot näringsidkare och boende i lokalområdet. I likhet med 2017 års kartläggning är det tydligt att flera av nätverken bidrar till en tystnadskultur med svårigheter att få vittnen och målsäganden att lämna information till polisen. Detta av rädsla för repressalier, antingen efter explicita hot och påtryckningar som faller under övergrepp i rättsak eller genom självcensur. Fenomenet med självcensur förekommer också bland myndighetsutövare och kan leda till underlåtenhet att fatta negativa beslut, vilket bedöms vara systemhotande.

I arbetet mot de kriminella nätverken inom den organiserade brottsligheten måste Polisregionen arbeta strukturerat och målinriktat med en förmåga att verka parallellt inom olika tidsskalor. Nätverkens utvecklingsbenägenhet och generella samhällsförändringar ställer höga krav på en modern polisverksamhet där innovativa lösningar bör få stort utrymme. I kartläggningen framkommer exempelvis att nätverken i högre grad än tidigare samverkar med varandra, på såväl nationell som internationell nivå. Denna utveckling går också att se inom flera av de lokala kriminella nätverken, där mindre konstellationer bildas för olika brottsupplägg, vilket i förlängningen kan leda till interna konflikter och schismer. En annan utveckling som kan urskiljas är att kvinnorna har antagit en mer aktiv roll i nätverkens brottsliga verksamhet än vad som tidigare har varit känt. För en effektivare brottsbekämpning bör polisregionen ha ett så brett fokus i de prioriteringar som görs. I arbetet mot regionens kriminella nätverk är det därtill av stor vikt att det nära samarbetet med andra myndigheter fortgår.

